



Agentschap NL  
Ministerie van Economische Zaken

# Draagvlak voor duurzame energie

Stappenplan voor een succesvolle aanpak in uw gemeente

fase 1

Voorverkenning

fase 2

Haalbaarheid

fase 3

Voorbereiding

fase 4

Realisatie



# Draagvlak voor duurzame energie

## Inhoud

### Introductie

<b>Voorverkenningfase</b> <i>Als het eerste idee ontstaat</i>	<b>Verkenning of haalbaarheidsfase</b> <i>Van eerste idee naar globaal plan</i>	<b>Planfase of voorbereidingsfase</b> <i>Van globaal plan naar definitief plan</i>	<b>Realisatiefase</b> <i>Van plan naar uitvoering</i>	<b>Hulpmiddelen</b> <i>per fase</i>
a. Duurzame energiebeleid en randvoorwaarden opstellen	a. Initiatiefnemers ondersteunen bij het opstellen van projectplan en haalbaarheidsstudies	a. Projectontwerpen en aanpak toeleveranciers beoordelen	a. Projectontwikkelaars stimuleren stakeholders te blijven informeren	Index hulpmiddelen
b. Burgers en initiatiefnemers Informeren over beleid	b. Stakeholders identificeren en rollen in kaart brengen	b. Contact met initiatiefnemers onderhouden en stakeholders laten informeren	b. Initiatiefnemers helpen bij een feestelijk openingsmoment	Voorverkenningfase
c. Relatie met initiatiefnemers opbouwen	c. Communicatieplan en stakeholdersanalyse opstellen	c. Bij conflicten bemiddelen		Verkenning- of haalbaarheidsfase
d. Initiatiefnemers en burgers informeren over procedures van gemeente en provincie en Rijk	d. Afspraken maken over communicatie en media			Planfase of voorbereidingsfase
	e. Interactief ontwikkelproces (stakeholders) vormgeven			Realisatiefase
	f. Ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders vertalen naar voorstellen			
	g. Initiatiefnemers adviseren over vergunningen en procedures			



# Draagvlak voor duurzame energie

## Introductie

### *Draagvlak voor duurzame energieprojecten: wat kan een gemeente doen?*

De meeste gemeenten in Nederland stimuleren lokaal opgewekte duurzame energie. Toch krijgen veel van dit soort energieprojecten te maken met vertragingen of worden ze soms zelfs afgeblazen, soms vanwege inhoudelijke afweging van het plan, maar ook door een gebrek aan draagvlak en tegenstand van omwonenden of andere partijen. Vrees voor geluidshinder, stank- of transportoverlast, veranderingen in het landschap of de betrokkenheid van niet-geliefde partijen zijn mogelijke bezwaren. Maar vaker nog is een gebrekkig (besluitvormings)proces de reden dat energieprojecten in de gemeente niet van de grond komen. Burgers of andere stakeholders zijn dan ontevreden over procedures, de communicatie of samenwerking rond een project.

De gemeente kan initiatiefnemers van duurzame energieprojecten helpen de kans op draagvlak te vergroten. Deze wegwijzer helpt gemeenten bij het innemen van een faciliterende rol in het ontwikkelproces van voornamelijk wind- en bio-energieprojecten. Wie de wegwijzer goed volgt versnelt de ontwikkeling van duurzame energie. Hierbij is een goede relatie tussen gemeente en initiatiefnemer uiteraard cruciaal.

Technische, financiële, politieke of maatschappelijke aspecten zijn vaak een drijvende kracht achter de ontwikkeling van lokale duurzame energieprojecten. Toch hebben zowel initiatiefnemers als gemeenten vaak weinig ervaring met het interactief ontwikkelen van energieprojecten binnen een gemeenschap, maar ook niet met het betrekken van stakeholders en de communicatie rond zo'n traject. Dat terwijl juist in deze onderdelen van een project de sleutel ligt om weerstand te voorkomen en enthousiasme bij betrokkenen tot stand te brengen. De gemeente kan een belangrijke rol spelen door de juiste adviezen aan de initiatiefnemer van het duurzame energieproject te geven of door zelf kennis en vaardigheden op deze terreinen in te zetten.

### *Van weerstand naar draagvlak*

Wind- en bio-energieprojecten zorgen voor een verandering in de omgeving van burgers en andere stakeholders. Niet alleen in de fysieke, maar ook in de financiële, politieke of maatschappelijke omgeving van stakeholders. Daarom is het voor de meesten belangrijk om hun wensen en verwachtingen rond deze verandering in te kunnen brengen. Als ze het gevoel krijgen dat ze onvoldoende of niet de gewenste mogelijkheden krijgen, is de kans groot dat ze het project niet 'dragen' of zelfs actief tegenstander worden. Dit kan leiden tot vertragingen of het project zelfs doen stoppen. Daarnaast kost het overtuigen van tegenstanders veel tijd en energie. Het is dus beter om te zorgen dat burgers en andere relevante stakeholders in een vroeg stadium betrokken raken bij het project.

In de praktijk blijkt dat gemeenten behoefte hebben aan tips over hoe zij de juiste ondersteuning aan initiatiefnemers van energieprojecten kunnen geven om weerstand te beperken. Over de omgang met en het beperken van weerstand tegen lokale energieprojecten is veel onderzoek, literatuur en praktijkervaring beschikbaar. Medewerkers van gemeenten kunnen niet al deze informatie bestuderen en selecteren wat voor hen bruikbaar is. Daarom vertaalt deze wegwijzer de kennis in een beknopt overzicht van actiepunten en tips die zij direct kunnen uitvoeren. >



# Draagvlak voor duurzame energie

## Introductie

De focus van deze wegwijzer ligt op lokale wind- en bio-energieprojecten. Beleidsmedewerkers krijgen een vertaling van de bestaande kennis en ervaring in tips, ter ondersteuning bij de ontwikkeling van lokale energieprojecten. Het biedt een leidraad om met weinig middelen (tijd en geld) de initiatiefnemers van duurzame energieprojecten zo goed mogelijk te helpen aan een groter draagvlak voor een project. Deze wegwijzer gaat niet specifiek in op de verschillende vormen van duurzame energie-initiatieven, hoewel dat onderscheid natuurlijk wel van groot belang is. Of het gaat om een lokaal initiatief dat voorziet in veel mogelijkheden tot participatie of eigenaarschap voor burgers, of om een



grootschalig project waarin dat (nog) niet het geval is; dat kan zeker verschil maken wat betreft maatschappelijk draagvlak. De gemeente kan de verschillende vormen van initiatieven en de manier waarop hiervoor draagvlak moet worden verkregen of geborgd, uitwerken in haar beleid; stap 1 in deze wegwijzer.

### Voor wie is deze wegwijzer?

Beleidsmedewerkers van gemeenten die te maken krijgen met decentrale duurzame energie-initiatieven, zoals wind-, zonnestroom en bio-energieprojecten, zijn de primaire doelgroep van deze wegwijzer. Maar ook voor medewerkers van provincies, initiatiefnemers van duurzame energieprojecten en energieprojectontwikkelaars is deze informatie nuttig.

Wie het initiatief ook neemt, burgers, projectontwikkelaars, de gemeente of een energiebedrijf: in alle gevallen beïnvloedt het ontwikkelproces van het project in grote mate het draagvlak of de mogelijke bezwaren van stakeholders.

### Tips per projectfase

Deze wegwijzer is ingedeeld op basis van de projectfasen. Bij iedere fase zijn meerdere tips benoemd die vooral voor die fase relevant zijn. Iedere tip geeft vervolgens aan waarom het relevant is, hoe de betrokken medewerker van de gemeente dit kan aanpakken en welke hulpmiddelen helpen bij de uitvoering. Deze hulpmiddelen zijn zowel rapporten, brochures en handleidingen als websites, vragenlijsten en praktijkvoorbeelden. U kunt deze hulpmiddelen ook direct raadplegen via de index.



# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



Ieder duurzaam energieproject begint met een eerste idee. Zo'n idee begint vaak met een vraag, zoals 'kan deze wijk zelfvoorzienend worden?' of 'waar kunnen we windmolens in deze gemeente plaatsen?'. Hier begint de voorverkenning van een project waarin de 'idee-eigenaar' inventariseert of hij het idee kan omzetten in een haalbaar project. Hiervoor verzamelt hij informatie en voert gesprekken met vertrouwenspersonen, mogelijke partners en andere partijen in zijn omgeving.

Veel ideeën sneuvelen in deze fase. Andere ideeën krijgen juist steeds meer vorm en worden uiteindelijk een concreet initiatief voor een duurzaam energieproject. Vanaf dit moment is sprake van een initiatiefnemer. Dit kunnen zowel burgers zijn als (een collectief van) bedrijven, projectontwikkelaars, ngo's, energiebedrijven of gemeenten zelf.

## Tips

- ✓ a. **Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
[lees meer >](#)
- ✓ b. **Informeert burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
[lees meer >](#)
- ✓ c. **Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
[lees meer >](#)
- ✓ d. **Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
[lees meer >](#)



Fase 1: Voorverkenning



# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



**a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**

## Waarom?

Bij onduidelijke, vertraagde of niet consistente berichtgeving van een gemeente kunnen irritaties ontstaan bij de initiatiefnemer en diens omgeving. Op het moment dat een idee voor een duurzaam energieproject concreet is, verwacht de idee-eigenaar een snelle, maar vooral eenduidige reactie van de gemeente over de bestaande relevante beleidskaders en wet- en regelgeving op verschillende terreinen. Neem ruimtelijke ordening, milieu, participatie en businesscase. Die kaders hangen af van het gemeentelijk en provinciaal beleid en het interne draagvlak rond duurzame energie, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau. Het is daarom van groot belang dat een gemeente hier vooraf intern al overeenstemming over heeft bereikt.

## Hoe?

Stel als gemeente vooraf beleid en randvoorwaarden op voor duurzame energie. Om snel en eenduidig te kunnen aangeven of het idee voor een duurzaam energieproject past binnen het bestaande beleid, kan de gemeente het beste vooraf op bestuurlijk en politiek niveau beslissen onder welke voorwaarden ze duurzame energieprojecten aanmoedigt. Dit na consultatie van stakeholders zoals burgers en netbeheerder. Aan te raden is dat de gemeente hierbij aangeeft welke rol de gemeente voor zichzelf ziet weggelegd op gebieden als: vergunningverlening, advisering en ondersteuning van het participatieproces of initiatiefnemer. >

## Tips

- ✓ **a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
< lees meer
- ✓ **b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
lees meer >
- ✓ **c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
lees meer >
- ✓ **d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
lees meer >



Fase 1: Voorverkenning



# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat







De voorwaarden hebben betrekking op de omvang, potentiële locaties, kosten- en batenverdeling, milieu- en omgevingsimpact, betrokken partijen van een project en relatie tot andere projecten en beleid.

Essentieel is dat de betrokkenen dit beleid dragen en zo weinig mogelijk veranderen. De inbedding van duurzame energie in een breder beleid rond economie en duurzame gebiedsontwikkeling draagt bij aan blijvende politieke steun.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#) 



## Tips

-  **a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
*< lees meer*
-  **b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
*lees meer >*
-  **c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
*lees meer >*
-  **d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
*lees meer >*



Fase 1: Voorverkenning



# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



**b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**

### Waarom?

Vanaf het eerste idee neemt een initiatiefnemer al beslissingen over vorm, techniek, omvang, planning, locatie en potentiële partners. Vaak is de initiatiefnemer niet op de hoogte van de randvoorwaarden die een gemeente stelt bij duurzame energieprojecten. Grote kans dat de projectideeën dan niet aansluiten bij het gemeentebestuur. Als dit het geval is, wordt de initiatiefnemer in een (te) laat stadium gedwongen om het idee en de aanpak te veranderen. Dit drukt een negatief stempel op de relatie tussen de gemeente en de (partners van de) initiatiefnemer. Bovendien brengt het mogelijk extra kosten met zich mee, waardoor de initiatiefnemer van het project kan afzien.

### Hoe?

Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers duidelijk over het gemeentelijk beleid en de voor- en nadelen van duurzame energieprojecten. Om de ontwikkeling van een idee tot een duurzaam energieproject te stimuleren is het van groot belang om als gemeente vanaf het begin een goede relatie met de initiatiefnemer op te bouwen. Een belangrijk element hierbij is duidelijkheid over het gemeentelijk beleid bij alle partijen. Daarom kan een gemeente het beste informatie over het beleid en bijhorende randvoorwaarden verspreiden richting alle burgers en potentiële initiatiefnemers (onder meer via on- en offline media en bijeenkomsten). >

## Tips

- ✓ a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.  
[lees meer >](#)
- ✓ b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.  
< [lees meer](#)
- ✓ c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.  
[lees meer >](#)
- ✓ d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.  
[lees meer >](#)



Fase 1: Voorverkenning





# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



Belangrijk onderdeel is een overzicht met voor- en nadelen van de verschillende duurzame energietechnologieën. Hierbij hoort de boodschap dat ieder individueel project niet alleen moet passen binnen de beleidskaders, maar ook moet voldoen aan alle geldende wet- en regelgeving (zoals op het gebied van milieu, geluid en stank). Ook is het sterk om hierbij al de meest voorkomende bezwaren tegen wind- en bio-energie te benoemen en weerleggen.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#) 



## Tips

- ✓ **a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
< [lees meer](#)
- ✓ **c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
[lees meer >](#)



Fase 1: Voorverkenning



# 1 Voorverkenning

## Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



**c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**

### Waarom?

Het plannen, ontwerpen en uitvoeren van een duurzaam energieproject duurt meestal meerdere jaren. Tijdens de verschillende fasen en procedures speelt de gemeente meerdere rollen. Zo wordt de gemeente gezien als informatiebron over procedures, maar is ze tegelijkertijd vergunningverlener. Soms is de gemeente ook partner van het project of treedt ze op als adviseur. Tegelijkertijd heeft de initiatiefnemer vaak contact met verschillende personen binnen de gemeentelijke organisatie, zowel op politiek als ambtelijk niveau. Als de initiatiefnemer verwachtingen heeft over een bepaalde rol van de gemeente en deze niet wordt waargemaakt, komt de onderlinge relatie onder druk te staan. Dit kan ook een negatief stempel drukken op de relaties met andere stakeholders.

### Hoe?

Wees steeds duidelijk over de rol van de gemeente en stem verwachtingen af. Om een goede relatie op te bouwen met de initiatiefnemer is het belangrijk om verwachtingen af te stemmen. Vertrouwen bij de initiatiefnemers en stakeholders ontstaat door steeds heel duidelijk te zijn over de rol van de gemeente in de verschillende fasen en onderdelen van het project. Daarnaast is het goed om bij ieder contact na te gaan of alles naar verwachting gaat en waar nodig verwachtingen bij te stellen. Mogelijke irritaties komen hierdoor vroeg op tafel en worden bespreekbaar. >

## Tips

-  **a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
[lees meer >](#)
-  **b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
[lees meer >](#)
-  **c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
< [lees meer](#)
-  **d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
[lees meer >](#)



Fase 1: Voorverkenning



# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



Verder is het goed om intern zoveel mogelijk af te stemmen wie waarover met initiatiefnemers communiceert en bijvoorbeeld een eerste aanspreekpunt te benoemen die dit coördineert. Zo nodig kan de gemeente de initiatiefnemer in contact brengen met andere organisaties die kunnen helpen bij de projectontwikkeling of op deze organisaties wijzen.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#) 



## Tips

- ✓ **a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
[lees meer >](#)
- ..... ✓ **c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
< [lees meer](#)
- ✓ **d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
[lees meer >](#)



Fase 1: Voorverkenning



# 1 Voorverkenning

Als het eerste idee ontstaat



**d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**

## Waarom?

De procedures rond planning, ontwerp en realisatie van een duurzaam energieproject zijn vaak lang en ingewikkeld. Ook vragen ze veel geduld van initiatiefnemers en andere betrokkenen. Bij onduidelijkheden of bij het uitblijven van informatie kan bij betrokkenen irritatie ontstaan en daardoor weerstand tegen het project. De gemeente kan een belangrijke rol spelen in het faciliteren van initiatiefnemers en stakeholders, zeker burgers, bij het doorlopen van procedures als de milieueffectenrapportage.

## Hoe?

Informeer betrokkenen vanaf het begin over procedures en hun rol hierin. Zowel initiatiefnemers als burgers zijn erbij gebaat om in een vroeg stadium een helder overzicht te krijgen van de procedures die zij voor het project moeten doorlopen. Daarbij gaat het om de procedures rond vergunningen, de m.e.r.-procedure en andere relevante regelgeving. Het is belangrijk om als gemeente het proces zo eenvoudig mogelijk te maken voor betrokkenen, door: goede informatie over het doel en de stappen binnen het proces, bijbehorende planning en helderheid over wat van de initiatiefnemer, burgers en andere stakeholders wordt verwacht. Duidelijkheid over de ondersteuning die de gemeente hierbij kan geven is essentieel.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

## Tips

- a. Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.**  
[lees meer >](#)
- b. Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energiebeleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**  
[lees meer >](#)
- c. Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**  
[lees meer >](#)
- d. Houd initiatiefnemer en burgers proactief op de hoogte van de procedures die de gemeente, provincie en het Rijk volgen.**  
[< lees meer](#)



Fase 1: Voorverkenning



# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

*Van eerste idee naar globaal plan*



In de verkenning- of haalbaarheidsfase bespreekt de initiatiefnemer het idee voor een duurzaam energieproject met allerlei experts en mogelijke partners. Verder schrijft hij een globaal businessplan en toetst de haalbaarheid bij betrokken instanties. Het plan krijgt steeds meer vorm en er worden voorlopige beslissingen genomen over elementen als grootte, locatie, financiering en partners.

Deze fase is cruciaal om latere weerstand tegen het project te voorkomen. Het plan is nog flexibel en wensen van stakeholders kunnen nog worden meegenomen in het ontwerp. Het is daarom van groot belang om alle stakeholders en mogelijke latere tegenstanders in deze fase te identificeren en 'mee te krijgen' in het globale plan. Door hun visies in het ontwerp te verwerken, ontstaat een project dat door velen wordt gedragen. Kijk vanuit het brede gebied naar het project en zoek aansluitingen. Hierbij zijn vaardigheden op het gebied van communicatie en procesbegeleiding onmisbaar.

In deze fase wordt gezamenlijk door initiatiefnemer, gemeente en andere stakeholders een plan ontworpen dat voldoet aan ieders verwachtingen. Ook past het binnen het beleidskader en bestemmingsplan. Verder voldoet het aan alle heersende wet- en regelgeving op het terrein van milieu, veiligheid, geluid et cetera.

Aan het einde van deze fase beslist de initiatiefnemer of het project technisch, financieel en maatschappelijk haalbaar is, of het draagvlak voldoende is en of hij doorgaat met een verdere uitwerking tot een concreet definitief ontwerp.

## Tips

- ✓ a. **Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
*lees meer >*
- ✓ b. **Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
*lees meer >*
- ✓ c. **Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
*lees meer >*
- ✓ d. **Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
*lees meer >*
- ✓ e. **Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
*lees meer >*
- ✓ f. **Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
*lees meer >*
- ✓ g. **Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
*lees meer >*



# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

Van eerste idee naar globaal plan



**a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**

### Waarom?

Vaak ontstaan conflicten tussen stakeholders en projectontwikkelaars door beperkte of onvoldoende informatie over de achtergrond van een project en de verwachte toekomstige situatie. In interactie met stakeholders deelt een projectontwikkelaar (onbewust) informatie over het verleden of de toekomst niet, omdat deze niet relevant lijkt of vanwege tijdgebrek. Dit vergroot de kans dat stakeholders hun mening baseren op verkeerde aannames. Dit kan een gemeente voorkomen door: in een vroeg stadium zoveel mogelijk informatie van het project op papier te zetten, de financiële, technische en maatschappelijke haalbaarheid te toetsen en te delen met betrokkenen.

### Hoe?

Wees kritische sparringpartner van de initiatiefnemer bij het opstellen van het projectplan. Projectontwikkelaars hebben vaak moeite om het totale projectplan uit hun hoofd op papier te zetten met alle bijhorende details en het doen van een goede haalbaarheidsstudie. Wees als gemeente daarom een kritische sparringpartner van de projectontwikkelaar bij vooral het gedeelte over gemeentebestuur en wetgeving in het projectplan. Probeer als een buitenstaander naar het project te kijken en stel (wat-, wanneer-, waarom- en hoe) vragen die burgers en andere externe partijen ook kunnen stellen. >

## Tips

-  **a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
[< lees meer](#)
-  **b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
[lees meer >](#)
-  **c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
[lees meer >](#)
-  **d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
[lees meer >](#)
-  **e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
[lees meer >](#)
-  **f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
[lees meer >](#)
-  **g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
[lees meer >](#)



Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase

# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

Van eerste idee naar globaal plan



In deze fase zijn vaardigheden op het gebied van communicatie en procesbegeleiding essentieel. Mochten deze niet voldoende aanwezig zijn bij de initiatiefnemer of betrokken beleidsmedewerker van de gemeente, is het aan te raden hierin een training te volgen of externe experts aan te trekken.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)



## Tips

- ✓ a. **Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
[< lees meer](#)
- ✓ b. **Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
[lees meer >](#)
- ✓ c. **Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
[lees meer >](#)
- ✓ d. **Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
[lees meer >](#)
- ✓ e. **Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
[lees meer >](#)
- ✓ f. **Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
[lees meer >](#)
- ✓ g. **Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
[lees meer >](#)



Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

Van eerste idee naar globaal plan



**b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**

### Waarom?

Iedere stakeholder kan bezwaren tegen het project hebben, weerstand bieden of juist onverwacht kunnen bijdragen aan een oplossing voor een probleem. Dit kunnen stakeholders zijn met een formele rol in het project, zoals leveranciers, toekomstige klanten, vergunningverleners, financiers en projectpartners. Maar ook informele partijen als omwonenden, natuur- en milieuorganisaties, burgergroepen, pers of nabijgelegen bedrijven. Vaak komt weerstand uit onverwachte hoek van een stakeholder die formeel niet veel macht, maar wel invloed heeft op anderen.

### Hoe?

Breng stakeholders en hun (mogelijke) rol vroeg in kaart. Om (onverwachte) weerstand van stakeholders te beperken, is het van belang dat de initiatiefnemer in een vroeg stadium alle stakeholders en hun (mogelijke) rol in kaart brengt en bepaalt hoe hij met deze stakeholders omgaat tijdens het project. Een stakeholderanalyse maken kan op verschillende manieren. Over het algemeen helpt het om een onderverdeling in categorieën te maken. Dat geeft inzicht in hoe het beste om te gaan met de diverse stakeholders en maakt het eenvoudiger keuzes te maken in de mate en vorm van de communicatie en eventuele samenwerking.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

## Tips

- a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.  
[lees meer >](#)
- b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.  
< [lees meer](#)
- c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.  
[lees meer >](#)
- d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.  
[lees meer >](#)
- e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.  
[lees meer >](#)
- f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.  
[lees meer >](#)
- g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.  
[lees meer >](#)



Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase





# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

Van eerste idee naar globaal plan



**c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**

### Waarom?

Serieus omgaan met de omgeving kan het verschil maken tussen acceptatie of weerstand tegen het project. Bij het grote publiek en betrokken stakeholders bestaat vaak onvoldoende of onjuiste kennis over bijvoorbeeld:

- nut en noodzaak van wind- of bio-energie, de effecten van windturbines of vergisters op de omgeving.
- voor- en nadelen van verschillende participatievormen en de kansen die duurzame energieprojecten voor de omgeving kunnen bieden.

Juist door vanaf het begin openlijk en helder te communiceren met stakeholders en burgers kweek je vertrouwen. Een gedegen voorbereiding met een gedetailleerd communicatie- en participatieplan is daarom van groot belang.

### Hoe?

Maak een communicatie- en participatieplan, gebaseerd op de stakeholderanalyse. Bij elk project wordt afgewogen waarom, wanneer en hoe stakeholders worden geïnformeerd en betrokken. Dit wordt vertaald in een helder communicatie- en participatieplan. Ook moet steeds duidelijk zijn wat wel en wat niet meer ter discussie staat. De evaluatiemomenten met de belangrijkste stakeholders om te kijken of de gekozen strategie succesvol is, zijn een belangrijk onderdeel.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

### Tips

- a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
[lees meer >](#)
- b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
[lees meer >](#)
- c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
[< lees meer](#)
- d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
[lees meer >](#)
- e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
[lees meer >](#)
- f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
[lees meer >](#)
- g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
[lees meer >](#)



**Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase**

# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

*Van eerste idee naar globaal plan*



## **d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**

### **Waarom?**

Berichten in de (lokale) media over duurzame energieprojecten hebben vaak grote invloed op de publieke opinie. Tegelijkertijd is de basiskennis bij het publiek over duurzame energie vaak beperkt en zijn meningen sterk beïnvloedbaar. Het is daarom belangrijk dat journalisten met voldoende, goede en feitelijk correcte informatie over het project gevoed worden. Journalisten zoeken vaak naar spanning of tegenstellingen in het verhaal. Hierbij laten ze vaak verschillende betrokkenen aan het woord. Bij onvoldoende afstemming tussen initiatiefnemers en gemeente, kunnen verkeerde of onvolledige boodschappen over het project bij journalisten en dus bij het publiek terecht komen. Het rechtzetten hiervan kost veel tijd en energie, dus het is beter om dit te voorkomen.

### **Hoe?**

Maak afspraken over waar de gemeente wel en niet over spreekt met journalisten. Maak vooraf met de initiatiefnemer duidelijke afspraken over wie de persvoorlichter is en wat de gemeente wel en niet over het project naar buiten brengt. Zo kan afgesproken worden dat de gemeente geen uitspraken doet over de investeerders in het project, maar wel over de vergunningen en het inspraakproces. Wees hierbij duidelijk over welke informatiebronnen leidend zijn, bijvoorbeeld de website van het project, websites van de overheid over de technologie of een brochure).

[Ga naar het bijbehorende hulpmiddel](#)

## **Tips**

- a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
[lees meer >](#)
- b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
[lees meer >](#)
- c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
[lees meer >](#)
- d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
[< lees meer](#)
- e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
[lees meer >](#)
- f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
[lees meer >](#)
- g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
[lees meer >](#)



**Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase**

# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

*Van eerste idee naar globaal plan*



**e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**

### Waarom?

Om een duurzaam energieproject haalbaar te maken is het belangrijk dat zoveel mogelijk betrokkenen enthousiast zijn over het plan. Tegelijkertijd ontstaan door het betrekken van stakeholders vaak nieuwe (en betere) ideeën voor het project. Cruciale stakeholders meekrijgen is makkelijker als je ze betrekt bij het ontwikkelingsproces of zelfs financieel laat participeren. Vooral voor onervaren initiatiefnemers is het vaak een uitdaging om omwonenden en andere stakeholders op de juiste manier te laten participeren en hierover te communiceren. Hoewel één op één contact met de belangrijkste stakeholders absoluut een must is, is het tegelijkertijd goed om ook groepsbijeenkomsten met stakeholders te houden. Op deze momenten leren betrokkenen elkaar kennen, horen ze elkaars meningen, krijgen ze een beter beeld van de verschillende belangen en kan kruisbestuiving ontstaan. Hierdoor gaan partijen vaak vanzelf op zoek naar medestanders, sluiten ze compromissen en ontstaan nieuwe kansen.

### Hoe?

Laat stakeholders op de juiste manier participeren. De ene stakeholder wil betrokken zijn bij het besluitvormingsproces over de locatie en het fysieke ontwerp van het project. De ander wil graag financieel participeren. >

## Tips

- ✓ a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.  
[lees meer >](#)
- ✓ b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.  
[lees meer >](#)
- ✓ c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.  
[lees meer >](#)
- ✓ d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.  
[lees meer >](#)
- ✓ e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.  
[< lees meer](#)
- ✓ f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.  
[lees meer >](#)
- ✓ g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.  
[lees meer >](#)



**Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase**



# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

*Van eerste idee naar globaal plan*



Interactieve bijeenkomsten zijn een effectieve manier om stakeholders hun wensen te laten uiten en te laten meedenken over het ideale project en hun rol daarin. Hun wensen en ideeën staan hierbij centraal. Initiatiefnemer en gemeente luisteren, stellen vragen over de achtergrond en aard van eventuele bezwaren en denken mee. Het verdient aanbeveling om hiervoor een ervaren facilitator in te zetten. Vaak beginnen deze bijeenkomsten met een korte presentatie over de ideeën van de initiatiefnemers. Hierbij geven ze dan helder aan welke elementen al vaststaan, wat nog bespreekbaar is met de stakeholders en wat het ontwikkelingskader is. Ook helpt het als mogelijke vormen van participatie globaal worden aangereikt (bijvoorbeeld meedenken over precieze locatie, ontwerp en financieringsmodel). Vervolgens worden stakeholders gevraagd om, liefst in kleine groepjes van vier tot vijf personen, mee te denken over het plan en om aan te geven wat zij willen. Vaak wordt ook een bezoek aan een vergelijkbaar project door stakeholders erg gewaardeerd. Er zijn nog diverse andere vormen om stakeholders te betrekken. Zie daarvoor de toolbox onder hulpmiddelen.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

## Tips

- ✓ **a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
< [lees meer](#)
- ✓ **f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
[lees meer >](#)
- ✓ **g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
[lees meer >](#)



**Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase**

# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

Van eerste idee naar globaal plan



**f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**

### Waarom?

Visies en wensen van stakeholders in het ontwerp meenemen vermindert de kans op (latere) bezwaren. Bovendien levert dit mogelijk nieuwe kansen op voor het plan, die anders onbenut zouden zijn gebleven. Nadat stakeholders hun visies hebben geuit, kunnen deze verwerkt worden in het ontwerp. Heel belangrijk is het om op terugkoppelmomenten toe te lichten op welke punten het plan is aangepast en welke afweging daarbij gemaakt is.

### Hoe?

Verwerk ideeën van stakeholders in het projectontwerp. Nadat alle visies, wensen en ideeën van stakeholders zijn geïdentificeerd, kijkt de initiatiefnemer in hoeverre hij deze mee kan nemen in het ontwerp. Hierbij is het belangrijk dat de initiatiefnemer waar mogelijk 'out of the box' denkt en de suggesties meeneemt waar hij het in eerste instantie persoonlijk niet mee eens is of die hij niet ideaal vindt. Door alle ideeën naast elkaar te leggen, komt naar voren waar mogelijke kansen en conflicten zitten tussen de wensen van stakeholders en die van het projectteam en tussen de wensen van stakeholders onderling. Dit zijn de elementen die verder met elkaar besproken moeten worden op zoek naar oplossingen in wederzijds belang. Betrokkenen van de gemeente kunnen als sparringpartner van de initiatiefnemer hierbij een rol spelen.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

## Tips

- a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.  
[lees meer >](#)
- b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.  
[lees meer >](#)
- c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.  
[lees meer >](#)
- d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.  
[lees meer >](#)
- e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.  
[lees meer >](#)
- f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.  
[< lees meer](#)
- g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.  
[lees meer >](#)



Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase

# 2 Verkenning of haalbaarheidsfase

Van eerste idee naar globaal plan



**g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht voor de MER.**

## Waarom?

Duurzame energieprojecten moeten een beperkte of uitgebreide m.e.r.-procedure doorlopen. Dit wordt vaak als complex en tijdrovend beschouwd. In de m.e.r.-procedure is communicatie over het project en consultatie van stakeholders opgenomen. De minimale eisen zijn vooral op het zenden van informatie gericht. Hierdoor ontstaan vaak irritaties bij stakeholders die zij uiten via officiële bezwaren tegen het voorgenomen traject. De 'verplichte' communicatiemomenten in de m.e.r.-procedure zijn goede momenten voor interactie en consultatie met stakeholders en verkleinen de kansen op latere bezwaren. Ook de opdrachtverstrekking voor de MER aan een partij die door stakeholders niet wordt vertrouwd, kan tegenstand creëren.

## Hoe?

Vertaal 'verplichte' communicatieonderdelen van de m.e.r. in effectieve en interactieve communicatieactiviteiten. Afhankelijk van welk m.e.r.-traject een project moet doorlopen kan de gemeente helpen om de 'verplichte' communicatiemomenten, zoals de aankondiging van het project, uitgebreider te doen dan voorgeschreven door de m.e.r.-procedure. De andere tips in deze fase geven aan hoe deze communicatie en interactie met stakeholders in te vullen. Ook het kiezen van de juiste partij om de MER mee uit te voeren kan in overleg met stakeholders.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

## Tips

- a. Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.**  
[lees meer >](#)
- b. Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.**  
[lees meer >](#)
- c. Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**  
[lees meer >](#)
- d. Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**  
[lees meer >](#)
- e. Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.**  
[lees meer >](#)
- f. Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.**  
[lees meer >](#)
- g. Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht hiervoor.**  
[< lees meer](#)



Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



# 3 Planfase of voorbereidingsfase

*Van globaal plan naar definitief plan*



In deze fase wordt het plan van het project verder vormgegeven. De initiatiefnemer wordt nu projectontwikkelaar. Hij neemt definitieve beslissingen over partnerschappen, het ontwerp en het businessplan. Ook worden in deze fase de vergunningen voor de realisatie voor het project aangevraagd. De planfase eindigt met de finale beslissing om met de bouw te starten.



## Tips

- ✓ a. **Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.**  
[lees meer >](#)
- ✓ b. **Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.**  
[lees meer >](#)
- ✓ c. **Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.**  
[lees meer >](#)



**Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase**



# 3 Planfase of voorbereidingsfase

Van globaal plan naar definitief plan



**a. Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.**

#### Waarom?

Vaak blijken voorgestelde ontwerpen van duurzame energieprojecten of bijhorende consequenties toch niet te voldoen aan de randvoorwaarden en vergunningsvoorwaarden die gemeenten of andere instanties zoals de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit stellen. Wanneer dit te laat bekend wordt, moeten initiatiefnemers extra kosten maken om ontwerpen en uitvoering aan te passen. Dit verbetert in veel gevallen de onderlinge verhoudingen tussen betrokkenen niet.

#### Hoe?

Beoordeel in een vroeg stadium of projectontwerpen en -aanpak passen binnen het gemeentebeleid. De gemeente kan meekijken naar ontwerpen en aanpakken van toeleveranciers. Ze kan deze direct beoordelen op de mate waarin ze passen binnen het beleid en de geldende voorwaarden die de gemeente stelt op het gebied van onder meer: ruimtelijke ordening, milieu, gebiedsontwikkeling, overlast, relatie tot andere projecten en het betrekken van de omgeving.

[Ga naar het bijbehorende hulpmiddel](#)

#### Tips

- a. Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.**  
[< lees meer](#)
- b. Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.**  
[lees meer >](#)
- c. Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.**  
[lees meer >](#)



**Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase**





# 3 Planfase of voorbereidingsfase

Van globaal plan naar definitief plan



**b. Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.**

#### Waarom?

De periode tussen het eerste idee en de realisatie van een duurzaam energieproject duurt lang, vaak meerdere jaren. Zowel bij de initiatiefnemer als bij de stakeholders staat het project gedurende die periode niet continu bovenaan de agenda. Toch is het belangrijk om juist in de periodes waarin weinig gebeurt (zoals de termijn tijdens onderzoeken of tussen vergunningaanvraag en toekenning) wél contact met elkaar te houden. Dit om de betrokkenheid van de stakeholders vast te houden. Hiermee wordt ook de relevantie van het project voor de gemeente bij de initiatiefnemer onderstreept. Dit versterkt de vertrouwensrelatie van stakeholders met gemeente en initiatiefnemers. Dat komt goed van pas op de momenten waarop intensief moet worden samengewerkt.

#### Hoe?

Houd informeel contact met initiatiefnemers en stakeholders tijdens het hele project. Initiatiefnemers waarderen het vaak erg als de gemeente contact houdt. Dit kan door af en toe een mailtje te sturen, een telefoontje te plegen of een kopje koffie te drinken met elkaar. Door informeel over het project en de stand van zaken te praten, komen vaak een paar punten naar boven waarbij de initiatiefnemer toch enige hulp van de gemeente kan gebruiken. Ook stakeholders vinden het prettig als ze op de hoogte worden gehouden via bijvoorbeeld mail of een nieuwsbrief. >

#### Tips

- ✓ a. Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.  
[lees meer >](#)
- ✓ b. Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.  
< [lees meer](#)
- ✓ c. Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.  
[lees meer >](#)



Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase



# 3 Planfase of voorbereidingsfase

*Van globaal plan naar definitief plan*






Hierdoor blijft het project ook bij hen 'top of mind' en voelen ze zich serieus genomen.

*Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen* 



## Tips

-  **a. Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.**  
*lees meer >*
-  **b. Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.**  
< *lees meer*
-  **c. Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.**  
*lees meer >*



**Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase**



# 3 Planfase of voorbereidingsfase

Van globaal plan naar definitief plan



## c. Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.

### Waarom?

Alle stakeholders meekrijgen bij de ontwikkeling van een duurzaam energieproject is geen realistische ambitie. Vrijwel altijd is een aantal individuen of partijen het niet eens met onderdelen van het project. Van groot belang is dat een initiatiefnemer met deze partijen blijft communiceren, zodat ze het project niet vertragen of zelfs doen afblazen. Bij een conflict of impasse die de voortgang van het project bedreigt, kan de gemeente mogelijk bemiddelen of iemand inschakelen om het gesprek weer vlot te trekken.

### Hoe?

Bemiddel of zet een extern bemiddelaar in bij conflicten tussen initiatiefnemer en stakeholders. Als de initiatiefnemer dit wenst, kan een gemeente bemiddelen door bijvoorbeeld:

- Als 'derde' aan tafel te zitten.
- Via andere ingangen en personen met de stakeholder contact te leggen.

Wees hierbij steeds helder welke rol de gemeente kan spelen in de bemiddeling en wanneer een externe mediator of andere partij gewenst is. Ook bij dit laatste kan de gemeente helpen een geschikte externe partij te vinden.

Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen 

## Tips

- ✓ a. Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.  
[lees meer >](#)
- ✓ b. Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.  
[lees meer >](#)
- ✓ c. Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.  
[< lees meer](#)



Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase



# 4 Realisatiefase

Van plan naar uitvoering



Nadat de benodigde vergunningen verleend zijn, start de projectontwikkelaar met de bouw. In deze fase wordt het papieren ontwerp gerealiseerd. Bouwwerkzaamheden kunnen daarbij tijdelijke overlast veroorzaken. Aan het einde van de realisatiefase start het project en wordt lokaal duurzame energie opgewekt. Dit is een feestje waard!

## Tips

- ✓ a. Stimuleer projectontwikkelaars om in de realisatiefase contact te blijven houden met stakeholders. Vooral met degenen die overlast hebben van de bouw.  
*lees meer >*
- ✓ b. Help initiatiefnemers bij een feestelijk openingsmoment.  
*lees meer >*



# 4 Realisatiefase

## Van plan naar uitvoering



**a. Stimuleer projectontwikkelaars om in de realisatiefase contact te blijven houden met stakeholders. Vooral met degenen die overlast hebben van de bouw.**

### Waarom?

Op het moment dat een duurzaam energieproject daadwerkelijk gebouwd wordt, is de initiatiefnemer vaak erg druk met het begeleiden van de bouw. Tegelijkertijd brengt een bouwperiode vaak veel overlast met zich mee voor omwonenden en andere betrokkenen. Om te zorgen dat de verstandhouding toch goed blijft en klachten geminimaliseerd worden, is goede voorlichting over het bouwproces erg belangrijk. Niet alleen vooraf, maar ook tijdens de bouw.

### Hoe?

Informeer omwonenden over de planning van de bouw en bijhorende mogelijke overlast. Sta open voor suggesties. Help de initiatiefnemer bij het maken van een bouwplan en het informeren van de omgeving hierover. Adviseer de initiatiefnemer om een directe en korte lijn (telefoonnummer en e-mailadres) te geven aan omwonenden om de initiatiefnemer te bereiken als ze toch een klacht hebben of suggesties willen doen. De gemeente kan ook zelf een klachtenlijn openen als hier behoefte aan is.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#)

### Tips

- a. Stimuleer projectontwikkelaars om in de realisatiefase contact te blijven houden met stakeholders. Vooral met degenen die overlast hebben van de bouw.**  
< lees meer
- b. Help initiatiefnemers bij een feestelijk openingsmoment.**  
lees meer >



Fase 4: Realisatiefase

# 4 Realisatiefase

Van plan naar uitvoering



## b. Help initiatiefnemers bij een feestelijk openingsmoment.

### Waarom?

De initiatiefnemers leven toe naar het moment waarop het project daadwerkelijk in gebruik kan worden genomen. Maar ook voor alle andere betrokkenen is dit een belangrijk moment. Het is het uiteindelijke resultaat van het proces waaraan zij allen hebben bijgedragen en trots op mogen zijn. Het is daarom een mooi moment om als initiatiefnemers waardering te uiten voor deze bijdragen. Dit kan door alle betrokkenen uit te nodigen voor een feestelijke opening. Door zo'n feest wordt tegelijkertijd extra aandacht gegeven aan het project in bijvoorbeeld lokale media. Dit versterkt de positie van het project voor de toekomst. Door dit feest te koppelen aan andere gemeentebrede activiteiten – op het gebied van duurzaamheid of energie – kan de gemeente het belang van het project onderstrepen.

### Hoe?


Help met de organisatie van een openingsfeest. De gemeente kan op verschillende manieren bijdragen aan een openingsfeest of -evenement. Bijvoorbeeld met een financiële bijdrage, de aanwezigheid van een burgemeester of wethouder, het informeren en uitnodigen van genodigden en de pers.

[Ga naar de bijbehorende hulpmiddelen](#) 

## Tips

-  a. Stimuleer projectontwikkelaars om in de realisatiefase contact te blijven houden met stakeholders. Vooral met degenen die overlast hebben van de bouw.

[lees meer >](#)

-  b. Help initiatiefnemers bij een feestelijk openingsmoment.

[< lees meer](#)



Fase 4: Realisatiefase

# Hulpmiddelen

## Index



### Praktijkvoorbeelden van gemeenten / projecten

#### Artikelen / berichten / nieuwsbrieven

- Energieproject Biddinghuizen Windpark Kubbeweg BV >
- Nieuwsbericht gemeente Houten >
- Nieuwsbrief Windproject Wieringermeer >
- Onderhandelen over windenergieproject >
- Ontwerpstructuurvisie windplan gemeente Wieringermeer >
- Quote burger over besluitvormingsproces windproject Diemen >
- Wijkraad gemeente Utrecht – web-discussie >

#### Beleidsplannen en beleidsnota's

- Beleidsnota windmolens gemeente Diemen >
- Energievisie in de gemeente Houten >
- Evenement windweekend Wieringermeer >
- Onderzoek haalbaarheid plaatsen van windturbines - Diemen >
- Opening Windmolenpark Martina Cornelia >
- Opening windpark Maldegem >
- Participatienota Windplan Wieringermeer >
- Windplan Wieringermeer >
- Windvisie Amsterdam >

#### Modellen

- Figuur planproces windproject Lage Weide in Utrecht >
- Stakeholderskaart energieproject Drachten >
- Windcoalitie Amsterdam >

### Overige

- Filmpje gemeente Zaanstad >
- Windpark Noordoostpolder >

### Overige bronnen

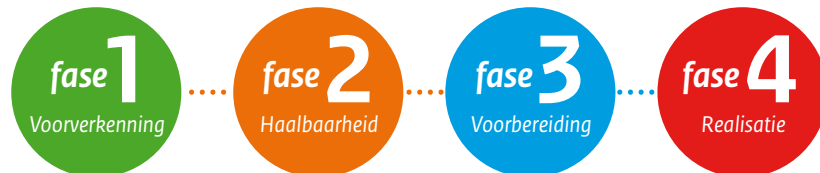
#### Handreikingen / brochures / modellen

- Achtergrondrapport participatieopties windenergieprojecten >
- Bezwaren tegen bio-energieprojecten >
- Brochure voor beleidsmedewerkers van gemeenten >
- Eerste hulp bij Publieksparticipatie >
- Factsheet Vergunningen voor Biogasinstallaties >
- FAQ windenergie >
- Gids Excellent Onderhandelen >
- Handboek Burgerparticipatie - Friesland >
- Handreiking communicatieplan bio-energie installatie >
- Milieueffectrapportage - Infomil >
- Instrumenten voor effectieve participatie >
- Leidraad communicatieplan windenergieproject >
- Onderzoek betrokkenheid burgers bij wind- en bio-energie projecten >
- Organisatie Duurzaam Lokaal Energie Bedrijf (DLEB) >

- Overzicht indeling stakeholders >
- Overzichtstabel ontwikkelingsfasen windproject >
- Participatiemodellen voor de Realisatie van Windenergie op Land >
- Rekenmodel burgerparticipatiemodellen bij windenergieprojecten >
- Rekenmodel Business Case Wind en Burgerparticipatie >
- Spoorboekje biomassa >
- Tabel visievergelijking >
- Toekomstwaarde NU- handreiking functiecombinaties >
- Vergunningverlening voor een vergistingsinstallatie op agrarisch bouwperceel >
- Waardering Landschappelijke Effecten van Windenergie >
- Wetten en regels windenergie op land >
- Windenergie, de feiten – brochure van Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA) >

#### Websites

- Groen Gas >
- Partijen betrokken bij windenergieprojecten >
- Wind- en bio-energie >



# Hulpmiddelen 1.a

## Fase 1: Voorverkenning



Terug naar de tips van fase 1 

**Hulpmiddelen 1.a:** Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.

### • Nota gemeente Diemen

Nota van gemeente Diemen (28 juni 2012) met een beschrijving van klimaat- en windenergiebeleid en relevante wet- en regelgeving; de uitgangspunten voor het onderzoeken van de haalbaarheid en de rol en activiteiten van de diverse spelers in elke planfase.

[www.diemen.nl/fileadmin/user\\_upload/Inwoners/Afval\\_en\\_milieu/Windmolens/Beleidsnota%20windmolens%20in%20Diemen.pdf](http://www.diemen.nl/fileadmin/user_upload/Inwoners/Afval_en_milieu/Windmolens/Beleidsnota%20windmolens%20in%20Diemen.pdf)

### • Publicatie Toekomstwaarde NU van Agentschap NL

Laat inspirerende voorbeelden zien van functiecombinaties op het terrein van duurzame gebiedsontwikkeling waardoor beleid voor duurzame energie beter geborgd is op maatschappelijk, ambtelijk en politiek niveau.

[http://www.nwsleefomgeving.nl/publish/pages/902q8/toekomstwaarde\\_nu\\_de\\_kracht\\_van\\_functiecombinaties\\_dgo\\_hres\\_april12.pdf](http://www.nwsleefomgeving.nl/publish/pages/902q8/toekomstwaarde_nu_de_kracht_van_functiecombinaties_dgo_hres_april12.pdf)

### • Webstatetekst over het energiebeleid in de gemeente Houten

[www.houten.nl/over-gemeente-houten/ruimtelijke-ontwikkelingen-projecten/buitengebied-buiten-de-rondweg/schalkwijk/visie-eiland-van-schalkwijk/ontwikkelingsbeelden/ontwikkelbeeld-energie/](http://www.houten.nl/over-gemeente-houten/ruimtelijke-ontwikkelingen-projecten/buitengebied-buiten-de-rondweg/schalkwijk/visie-eiland-van-schalkwijk/ontwikkelingsbeelden/ontwikkelbeeld-energie/)

### • Windvisie Amsterdam

Met daarin aangegeven in welke gebieden ruimtelijk gezien mogelijkheden zijn en het milieutechnisch verantwoord is om windenergie in Amsterdam in te passen. Daarnaast staat beschreven welk proces wordt gevolgd om tot realisatie van de windenergieprojecten te komen (rolverdeling en participatie).

[www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/klimaat-energie/windenergie-o/](http://www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/klimaat-energie/windenergie-o/)

### • Windcoalitie

Model dat in Amsterdam wordt uitgewerkt waarbij de gemeente locaties aanwijst, de vergunningen regelt en de locaties vervolgens via een openbare tender gunt. Op die manier zijn de risico's voor marktpartijen minimaal. Ook wordt onderzoek gedaan naar participatiemodellen, zodat het molens ván en vóór Amsterdammers worden.

[www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie-diensten/dienst-ruimtelijke/wij/klimaat-energie/windcoalitie/](http://www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie-diensten/dienst-ruimtelijke/wij/klimaat-energie/windcoalitie/)

### • Praktijkvoorbeeld wijkraad gemeente Utrecht

Praktijkvoorbeeld van hoe een wijkraad reageert op de plaatsing van windmolens waarbij zij niet voldoende betrokken zijn geweest in de gemeente Utrecht.

[www.linkedin.com/groups/Windmolens-van-145m-hoog-op-1894474.S.57633899](http://www.linkedin.com/groups/Windmolens-van-145m-hoog-op-1894474.S.57633899)



Fase 1: Voorverkenning





# Hulpmiddelen 1.a

## Fase 1: Voorverkenning



Terug naar de tips van fase 1 

**Hulpmiddelen 1.a:** Zorg voor beleid en heldere randvoorwaarden om duurzame energie binnen de gemeente aan te moedigen. Bewaak ook het interne draagvlak.

- **Windplan Wieringermeer**

Voorbeeld van gemeentelijk beleid op het gebied van windenergie. Om een windbeleid met draagvlak te formuleren zocht de gemeente Wieringermeer contact met de huidige turbine-eigenaren. Op deze website kunnen belangstellenden en -hebbenden alle informatie vinden over het Windplan Wieringermeer. Van de ontwerpstructuurvisie en de participatievoorstellen waaraan in de toekomst deel kan worden genomen tot de betrokken partijen die aan dit plan deelnemen.

[www.windplanwieringermeer.nl](http://www.windplanwieringermeer.nl)

- **Brochure van de Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA)**

Met feiten over windenergie. Mogelijk te gebruiken tijdens informatieavonden of om leden van gemeenteraden en provinciale staten te informeren.

[www.nwea.nl/sites/default/files/Flyer%20Windenergie,%20de%20feiten\\_o.pdf](http://www.nwea.nl/sites/default/files/Flyer%20Windenergie,%20de%20feiten_o.pdf)



Fase 1: Voorverkenning



# Hulpmiddelen 1.b

## Fase 1: Voorverkenning



Terug naar de tips van fase 1 

**Hulpmiddelen 1.b: Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energie-beleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.**

Burgers en potentiële initiatiefnemers informeren over het beleid van de gemeente is mogelijk via diverse bronnen, media en communicatiemiddelen. Hieronder staan verschillende voorbeelden:

- **Websites over wind- en bio-energie**

Goede betrouwbare bronnen met algemene (feitelijke) informatie over wind- en bio-energie zijn de overheidswebsites [www.windenergie.nl](http://www.windenergie.nl) en [www.agentschapnl.nl/onderwerp/bio-energie](http://www.agentschapnl.nl/onderwerp/bio-energie) en de websites van de belangenverenigingen van wind- ([www.nwea.nl](http://www.nwea.nl)) en bio-energieprojecten ([www.groengas.nl](http://www.groengas.nl)).

- **Bezwaren tegen bio-energieprojecten**

Een overzicht van de meest voorkomende bezwaren tegen bio-energieprojecten en bijhorende weerleggingen. Het overzicht hiernaast kan aangevuld worden met het argument 'Bio-energie is gevaarlijk'. Als antwoord hierop kan verwezen worden naar de externe veiligheidseisen die gelden voor alle projecten.

**Bio-energie stinkt!**

> Er zijn wettelijke normen waaraan installaties moeten voldoen.

**Uitstoot van schadelijke stoffen!**

> Ook hiervoor geldt dat een nieuwe centrale aan de normen moet voldoen.

**De straat slijt dicht met vrachtwagens!**

> Geef helder aan hoeveel vrachtwagenbewegingen er al zijn voordat de nieuwe centrale er is en hoeveel er bijkomt.

**Er is geluidsoverlast!**

> De wettelijke normen voor geluidshinder mogen niet worden overschreden.

**Biobrandstof neemt de plaats in van voedselproductie!**

> Maak duidelijk dat het gaat om tweede generatie (niet-eetbare) biobrandstoffen.

**Biomassa wordt te duur!**

> Maak duidelijk dat de leveringszekerheid afgedekt is.

Bron: [www.boschenvanrijn.nl/sites/default/files/files/anlo231\\_handreiking-bioenergiecentrales\\_A4\\_o6.pdf](http://www.boschenvanrijn.nl/sites/default/files/files/anlo231_handreiking-bioenergiecentrales_A4_o6.pdf)



Fase 1: Voorverkenning



# Hulpmiddelen 1.b

## Fase 1: Voorverkenningfase



Terug naar de tips van fase 1 

**Hulpmiddelen 1.b:** Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energie-beleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.

- **FAQ windenergie**  
Overzicht van de meest gestelde vragen over windenergie met antwoorden.  
[www.nwea.nl/faq](http://www.nwea.nl/faq)
- **Filmpje gemeente Zaanstad**  
Gemeente Zaanstad wil in 2020 klimaatneutraal zijn. Een speciaal opgericht Energie Ontwikkelteam (EOT) zet zich in om als gemeente aan de slag te gaan met windenergie: de gemeente gaat zelf op zoek naar kansen en partners om windenergie te realiseren. De gemeente heeft hiervoor het volgende filmpje gemaakt.  
[www.new-energy.tv/wind/zaanstad\\_voor\\_de\\_wind\\_een\\_pro\\_actief\\_belaid.html](http://www.new-energy.tv/wind/zaanstad_voor_de_wind_een_pro_actief_belaid.html)
- **Ontwerpstructuurvisie windplan gemeente Wieringermeer** (volgende pagina)  
Tekst waarin de gemeente Wieringermeer burgers en potentiële initiatiefnemers informeert over standpunt gemeente rondom windprojecten. Deze tekst werd verspreid via de website van de gemeente en andere media.  
Bron: [www.windplanwieringermeer.nl](http://www.windplanwieringermeer.nl)



Fase 1: Voorverkenningfase



# Hulpmiddelen 1.b

## Fase 1: Voorverkenningfase



[Terug naar de tips van fase 1](#)

**Hulpmiddelen 1.b:** Informeer burgers en potentiële initiatiefnemers over het duurzame energie-beleid. Geef aan waarom ze de gemeente tijdig moeten informeren en betrekken.

### College van gemeente Wieringermeer maakt Ontwerpstructuurvisie windplan Wieringermeer openbaar

*Wieringerwerf - Het college van gemeente Wieringermeer heeft op woensdag 16 februari jl. besloten de ontwerpstructuurvisie windplan Wieringermeer openbaar te maken. Het college is voornemens om deze ontwerpstructuurvisie medio april in de inspraakprocedure te brengen.*

De ontwerpstructuurvisie geeft aan binnen welke gebieden in onze gemeente windmolens geplaatst kunnen worden en op basis van welke randvoorwaarden dit gedaan kan worden. De ontwerpstructuurvisie voorziet in meer windenergie met minder windmolens en levert bovendien een rustiger landschap op. De windmolens worden wel groter en komen op andere plaatsten te staan. De ontwerpstructuurvisie is het resultaat van een zorgvuldig onderzoeks-, afwegings- en communicatieproces. Hierbij is een goede balans gevonden tussen de ruimtelijke kwaliteit, de natuur- en milieuaspecten, de economische uitvoerbaarheid en het draagvlak.

#### *Het Boogspantmodel*

De ontwerpstructuurvisie is gebaseerd op het ruimtelijk model "Boogspant". Het Boogspantmodel is ontworpen in opdracht van de gemeente Wieringermeer, de provincie Noord Holland en het rijk. Het ontwerpmodel is gebaseerd op het eerder gepresenteerde Polderrandmodel en Boemerangmodel. Het Boogspantmodel scoort

voldoende op de vier afwegingspijlers: ruimtelijke kwaliteit, natuur en milieu, economische uitvoerbaarheid en draagvlak.

#### *De inspraakprocedure*

De inspraakprocedure over de ontwerpstructuurvisie gaat maandag 18 april van start. Gedurende zes weken heeft u de mogelijkheid om uw reactie kenbaar te maken door een inspraakreactie in te dienen bij de gemeente Wieringermeer. De inspraakprocedure eindigt op maandag 30 mei. Met een inspraakreactie kunt u de gemeente laten weten op welke punten het plan volgens u aangepast moet worden. Alle inspraakreacties worden beoordeeld door het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Wieringermeer. Vervolgens worden alle inspraakreacties beantwoord en door het college samengevat in een Inspraaknota. De Inspraaknota en de structuurvisie Windplan Wieringermeer worden vervolgens voorgelegd aan de gemeenteraad van Wieringermeer. De gemeenteraad besluit of de structuurvisie, al dan niet aangepast aan (een deel van de) inspraakreacties, vastgesteld wordt. Tegen een vastgestelde structuurvisie is volgens de wet geen bezwaar of beroep mogelijk.

#### *Uniek samenwerkingsverband*

Windplan Wieringermeer is een uniek samenwerkingsverband tussen de gemeente Wieringermeer, de provincie Noord-Holland, het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Agentschap NL en Windkracht Wieringermeer.



# Hulpmiddelen 1.c

## Fase 1: Voorverkenning



Terug naar de tips van fase 1 

**Hulpmiddelen 1.c: Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.**

Hieronder staan overzichten van de rol van de gemeente en andere betrokken partijen bij de ontwikkeling van duurzame energieprojecten en een brochure over de rol van gemeenten bij bio-energieprojecten.

- **Website partijen betrokken bij windenergieprojecten**

Website met beschrijving van de verschillende partijen die mogelijk betrokken zijn bij windenergieprojecten en hun rol. Bij bio-energieprojecten zijn vaak vergelijkbare stakeholders betrokken. Het gaat om: adviesbureaus, belangengroeperingen, burgers, energieleveranciers, exploitanten, fabrikanten, grondeigenaren, handelaren, initiatiefnemers, investeerders, kennisinstituten, netbeheerders, overheden en projectontwikkelaars. Binnen iedere organisatie zijn mogelijk meerdere personen of afdelingen (met andere belangen) betrokken.

[www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/spelers](http://www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/spelers)

- **Overzichtstabel ontwikkelingsfasen windproject**

Laat zien welke stakeholders van een windproject actief kunnen of moeten zijn in de ontwikkelingsfasen van een windproject. Per fase wordt deze rol verder toegelicht.

[www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/ruimtelijke-ontwikkeling/stappenplan-windproject](http://www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/ruimtelijke-ontwikkeling/stappenplan-windproject)

- **Brochure voor beleidsmedewerkers van gemeenten**

Over bio-energie en de rollen die de gemeente kan en moet spelen bij de ontwikkeling ervan.

[www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/Bio-energie%20een%20kans%20voor%20uw%20gemeente%20-%20Antwoorden%20op%20uw%20vragen.pdf](http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/Bio-energie%20een%20kans%20voor%20uw%20gemeente%20-%20Antwoorden%20op%20uw%20vragen.pdf)



# Hulpmiddelen 1.d

## Fase 1: Voorverkenning



Terug naar de tips van fase 1

**Hulpmiddelen 1.d:** Bouw een goede relatie op met de initiatiefnemers en wees steeds duidelijk over wat de gemeente wel en niet voor het project kan betekenen.

Hieronder zijn een figuur van een planproces van een windproject en een spoorboekje over procedures rond biomassa-projecten te vinden.

- **Figuur van planproces van het windproject Lage Weide in Utrecht**

Met daarin de verschillende procedurele stappen en de mogelijkheden van inspraak voor burgers.

[www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=357616](http://www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=357616)

- **Spoorboekje biomassa**

Het Spoorboekje biomassa geeft gemeenten een overzicht van het besluitvormingsproces in de verschillende fasen van een bio-energieproject, van eerste idee tot realisatie.

[www.royalhaskoning.com/nl-NL/Werkvelden/IndustrieEnEnergie/UtilitiesEnReststoffen/Documents/brochure%20spoorboekje%20biomassa%20def%2005-02-09.pdf](http://www.royalhaskoning.com/nl-NL/Werkvelden/IndustrieEnEnergie/UtilitiesEnReststoffen/Documents/brochure%20spoorboekje%20biomassa%20def%2005-02-09.pdf)



# Hulpmiddelen 2.a

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.a:** Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.

- **Onderzoek haalbaarheid plaatsen van windturbines**  
Onderzoek van de gemeente Diemen naar de haalbaarheid van het plaatsen van windturbines in het buitengebied. Met een heldere beschrijving van de m.e.r.-procedure en een overzicht van activiteiten in iedere projectfase.  
[www.diemen.nl/fileadmin/user\\_upload/Inwoners/Afval\\_en\\_milieu/Windmolens/Beleidsnota%20windmolens%20in%20Diemen.pdf](http://www.diemen.nl/fileadmin/user_upload/Inwoners/Afval_en_milieu/Windmolens/Beleidsnota%20windmolens%20in%20Diemen.pdf)

- **Quote burger over besluitvormingsproces windproject Diemen**  
Quote van een tevreden burger betrokken bij het windproject in Diemen over het besluitvormingsproces dat ook het belang van goede samenwerking onderstreept.

*“Het proces is naar mijn idee perfect vanuit de gemeente ingezet en wij worden als Duurzaam Dorp Diemen overal bij betrokken. De diverse belanghebbenden en bewoners uit het buitengebied (daar waar de molens uiteindelijk geplaatst gaan worden) worden actief benaderd. Een bevolgen en verbindend wethouder en gedegen en toegewijd beleidsmedewerker zijn daarin drijvende krachten.”*

- Robert Nadorp, lid van bewonersnetwerk Duurzaam Dorp Diemen / Professioneel coach en mediator.



# Hulpmiddelen 2.a

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.a:** Ondersteun initiatiefnemers bij het opstellen van het projectplan en haalbaarheidsstudie. Schenk genoeg aandacht aan de huidige situatie, toekomstige verwachtingen en de inbreng van stakeholders.

- Om de kans op tegenstand en bezwaren te verkleinen is het van belang dat de initiatiefnemer onderstaande vragen allemaal beantwoordt.

Bron: Eigen vertaling en samenvatting van eerste twee stappen van de ESTEEM-TOOL ([www.esteem-tool.eu](http://www.esteem-tool.eu)).

- Wie zijn nu en in de toekomst de belangrijkste stakeholders van het project?
  - Welke partijen kunnen het project tot een succes brengen of juist tegenhouden?
- Wie werken er in de toekomst samen aan het project?
- Wie zal zich naar verwachting in de toekomst tegen het project uitspreken?  
En waarom?
- Wat zijn de belangrijkste krachten en zwakheden van het project in de toekomst?
- Wat zijn de grootste risico's die het project kunnen tegenhouden?
  - Wat moet er gebeuren om deze risico's te voorkomen? En wie kan daarbij helpen?
- Welke factoren op technologisch, beleidsmatig, socio-economisch, cultureel en geografisch vlak kunnen het project beïnvloeden?
  - Technologische factoren
    - In hoeverre past het project in de bestaande infrastructuur?
    - In hoeverre is er behoefte aan aanvullende (nieuwe) technologie?
    - Welke andere mogelijke technologische kansen en uitdagingen zijn er in dit project?
  - Beleidsmatige factoren
    - In hoeverre past het project binnen bestaand beleid (nationaal en lokaal)
- rondom duurzame energie en gerelateerde onderwerpen?
  - In hoeverre is dit beleid stabiel?
  - Welke andere beleidsgerelateerde kansen en uitdagingen zijn er?
- Socio-economische factoren
  - In hoeverre zijn de energiebronnen beschikbaar?
  - In hoeverre zijn de bestaande energieprijzen een kans (of bedreiging)?
  - Welke andere socio-economische kansen en uitdagingen zijn er?
- Culturele factoren
  - In hoeverre worden betrokken instituties en organisaties vertrouwd door andere betrokkenen en het brede publiek?
  - Hoe groot is het energie- en milieubewustzijn in de omgeving van het project?
  - Welke andere culturele factoren kunnen een kans of uitdaging vormen voor het project?
- Geografische factoren
  - In hoeverre is het lokale klimaat en omgeving geschikt voor het project?
  - Zijn er alternatieve mogelijke locaties beschikbaar? Welke?
  - Welke andere geografische factoren kunnen een kans of uitdaging vormen?





# Hulpmiddelen 2.b

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.b:** Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.

- **Handboek burgerparticipatie**

In het handboek burgerparticipatie van de provincie Friesland wordt een goed overzicht gegeven van de mogelijke stakeholders bij een windproject, hun relatie tot burgerparticipatie en de kansen om de verschillende belangen zoveel mogelijk parallel te laten lopen. Het gaat om overheden, semioverheden, belangengroepen, burgers, energieleveranciers, exploitanten, fabrikanten, grondeigenaren, initiatiefnemers, investeerders en projectontwikkelaars.

[www.duurzameenergie.org/duurzameenergie.org/data/2012\\_DEF\\_HandBoek\\_BurgerParticipatie\\_Friesland.pdf](http://www.duurzameenergie.org/duurzameenergie.org/data/2012_DEF_HandBoek_BurgerParticipatie_Friesland.pdf)

- **Stakeholderskaart energieproject Drachten (volgende pagina)**

Een stakeholderkaart van een energieproject in Drachten uit 2008 waarin stakeholders in categorieën zijn verdeeld en de onderlinge relaties aangegeven zijn met pijlen.



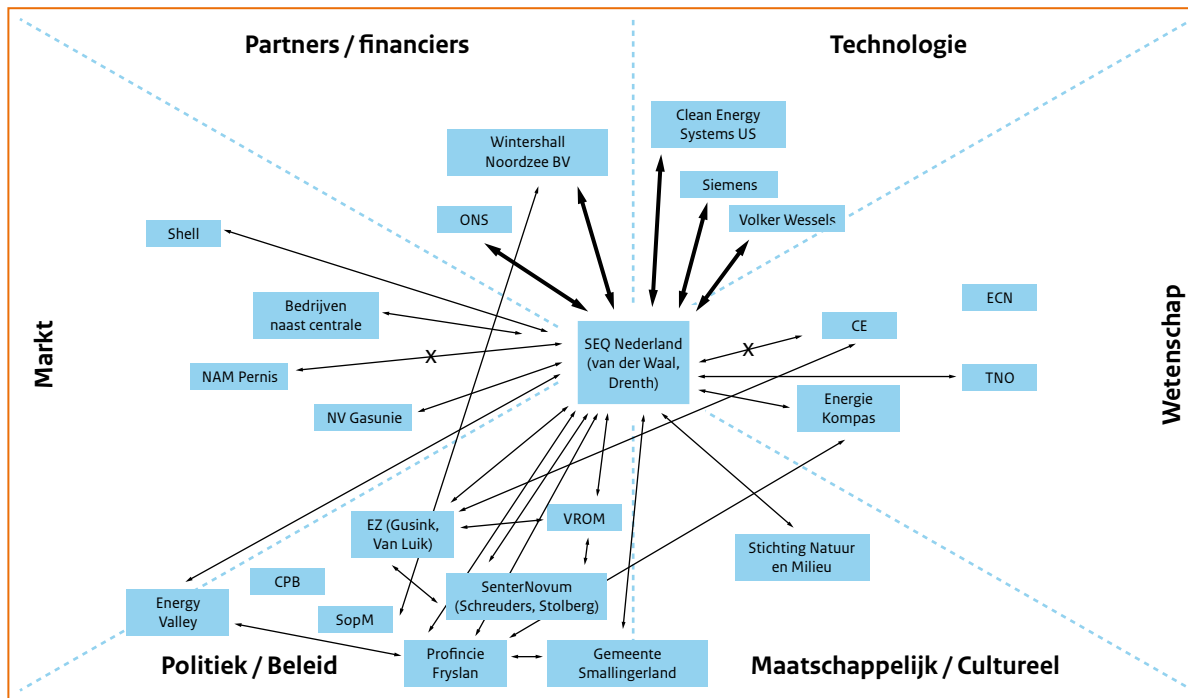
# Hulpmiddelen 2.b

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2

**Hulpmiddelen 2.b:** Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.



Bron: eigen vertaling van [www.esteem-tool.eu](http://www.esteem-tool.eu) en [www.esteem-tool.eu/fileadmin/esteem-tool/docs/ZEPP.pdf](http://www.esteem-tool.eu/fileadmin/esteem-tool/docs/ZEPP.pdf)



# Hulpmiddelen 2.b

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



[Terug naar de tips van fase 2](#)

**Hulpmiddelen 2.b:** *Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.*

- **Overzicht indeling stakeholders**

Een overzicht van vragen die kunnen helpen bij het beslissen met wie je gaat werken en hoe.

Nadat de stakeholders van het project zijn geïdentificeerd, is een belangrijke stap na te gaan hoe je met al deze partijen die jouw project kunnen beïnvloeden gaat samenwerken. Hierbij is het handig ze in te delen in vier categorieën op basis van belangrijkheid voor en belang in je project (zie figuur hieronder).

*Om de stakeholders in te delen kunnen onderstaande vragen helpen:*

- Wat zijn de belangrijkste partijen die van invloed zijn op je project?
- Wat doen ze nu aan wind-/bio-energie?
- Wat zijn hun belangen?
- Hebben ze overeenkomstige belangen met die van jou?
- Hebben ze tegengestelde belangen met die van jou?
- Wat zou er met het project gebeuren als je het belang van deze partij volledig zou negeren?
- Wat zou er met het project gebeuren als je het project helemaal zou aanpassen aan de belangen van die partij?

*Vervolgens deel je de stakeholders in vier categorieën in:*

- (a) Stakeholders die zowel belangrijk zijn voor jouw project (macht hebben en niet vervangbaar zijn) als een vergelijkbaar belang hebben als jijzelf in je project. Bijvoorbeeld een belangrijke financier. Hier ga je intensief mee samenwerken.
- (b) Stakeholders die wel belangrijk zijn (macht hebben en moeilijk vervangbaar zijn) maar die een ander belang in jouw project hebben dan jijzelf. Bijvoorbeeld toeleveranciers. Deze moet je tevreden houden, maar niet te veel compromissen mee sluiten.
- (c) Stakeholders die minder belangrijk zijn omdat ze minder machtig en vervangbaar zijn, maar die een vergelijkbaar belang hebben als jij in je project. Bijvoorbeeld lobby en promotieclubs van duurzame energie. Deze partijen houd je op de hoogte van je project.
- (d) Stakeholders die minder belangrijk zijn omdat ze minder machtig en vervangbaar zijn en een ander belang hebben bij je project. Bijvoorbeeld concurrerende projecten. Deze houd je in de gaten via monitoring en informeer je over jouw project.



# Hulpmiddelen 2.b

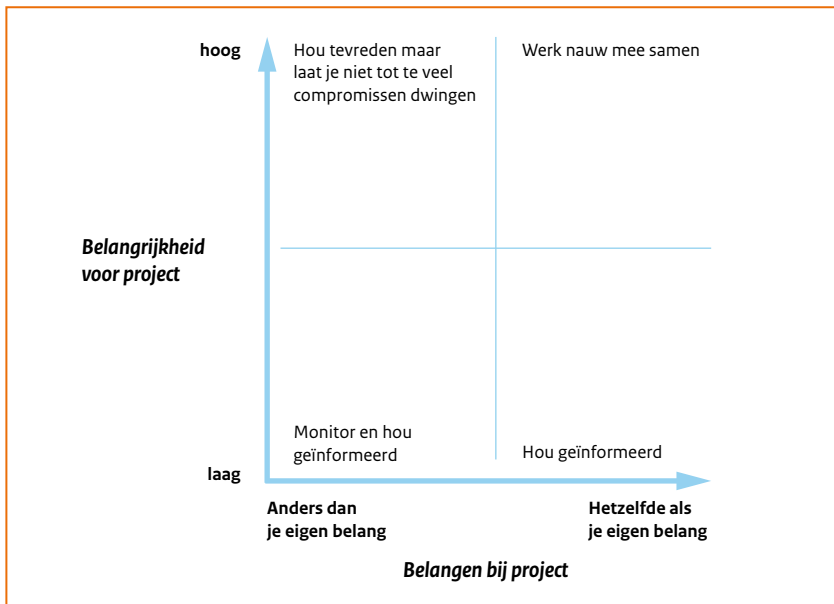
## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



**Hulpmiddelen 2.b:** Identificeer samen met de initiatiefnemers de stakeholders en breng hun rol in kaart. Bepaal hoe met ze om te gaan.

Terug naar de tips van fase 2

Onderstaande figuur kan helpen bij het indelen van de stakeholders in deze vier categorieën.



Bron: eigen vertaling en beschrijving gebaseerd op [mechanisms.energychange.info/tools/22](https://mechanisms.energychange.info/tools/22).



# Hulpmiddelen 2.c

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.c: Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.**

De volgende links verwijzen naar documenten die een leidraad bieden bij het opstellen van een communicatie- en participatieplan voor een duurzaam energieproject.

- **Rekenmodel burgerparticipatiemodellen bij windenergieprojecten**

Een rekenmodel van Agentschap NL voor het doorrekenen van verschillende burgerparticipatiemodellen bij windenergieprojecten.

[www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/tools/rekenmodel-business-case](http://www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/tools/rekenmodel-business-case)

- **Leidraad communicatie windenergieprojecten**

Deze leidraad windenergie (juni 2010) geeft voor iedere fase in een windenergieproject de communicatieonderwerpen die van belang zijn met bijbehorende voorbeelden. De leidraad is geschreven voor iedereen die betrokken is bij de realisatie van windenergie. [www.agentschapnl.nl/onderwerp/leidraad-communicatie](http://www.agentschapnl.nl/onderwerp/leidraad-communicatie)

- **Handreiking communicatieplan voor bio-energie installatie**

Handreiking Agentschap NL voor het opstellen van een communicatieplan voor een bio-energie installatie.

[www.boschenvanrijn.nl/sites/default/files/files/anloz31\\_handreiking-bioenergiecentrales\\_A4\\_o6.pdf](http://www.boschenvanrijn.nl/sites/default/files/files/anloz31_handreiking-bioenergiecentrales_A4_o6.pdf)

- **Onderzoek betrokkenheid burgers bij bio-energie projecten**

Onderzoek naar de beleving van verschillende doelgroepen rond wind- en bio-energie. Inclusief een concrete mix van communicatie-instrumenten die het doel hebben de betrokkenheid te vergroten en particuliere initiatieven op het gebied van wind- en bio-energie te stimuleren.

[tools.windenergie.nl/sites/tools.windenergie.nl/files/betrokkenheid\\_windenergie\\_smartagent\\_.pdf](http://tools.windenergie.nl/sites/tools.windenergie.nl/files/betrokkenheid_windenergie_smartagent_.pdf)  
[www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/Onderzoek%20naar%20de%20betrokkenheid%20van%20burgers%20bij%20bio-energieprojecten.pdf](http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/Onderzoek%20naar%20de%20betrokkenheid%20van%20burgers%20bij%20bio-energieprojecten.pdf)



# Hulpmiddelen 2.c

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



[Terug naar de tips van fase 2](#) 

**Hulpmiddelen 2.c:** Stimuleer de initiatiefnemers een communicatieplan op te stellen met een stakeholderanalyse, communicatiemiddelen en planning.

- **Tips voordelen van participatie**

Tips uit de brochure 'Eerste hulp bij Publieksparticipatie' om de voordelen van participatie te laten zien aan mensen die hier niet direct van overtuigd zijn.

'De belanghebbenden betrekken kost veel tijd en geld en het leidt tot extra problemen', zo luiden de argumenten. Hieronder vindt u zeven tegenargumenten om uw opdrachtgever en collega's te overtuigen van het nut van de betrokkenheid van belanghebbenden:

1. We nemen in een zeer vroeg stadium kennis van de zorgen en bedenkingen over een project of programma en de argumenten die worden gebruikt, zodat we er actief rekening mee kunnen houden en kunnen werken aan het wegnemen van de bezwaren of oplossen van de problemen. Ook zijn we beter op de hoogte van de verwachtingen, belangen en behoeften van de lokale belangengroepen.
2. We kunnen standpunten uitwisselen, een beter belangenevenwicht bereiken en besluiten beter voorbereiden. Hierdoor worden onze projecten en ook de acceptatie ervan beter.
3. We kunnen ervoor zorgen dat alle belangstellende en betrokken personen over dezelfde gedegen en juiste informatie beschikken. Zo vermijden we geruchten, pressie en ingrepen.

4. De betrokkenheid van belanghebbenden kan de basis vormen voor innovatieve ideeën en nieuwe mogelijkheden om bestaande problemen op te lossen. Zo creëren we een cultuur van dialoog en samenwerking.
5. We voorkomen dat er tijd verloren gaat aan het oplossen van conflicten die zouden ontstaan door niet te luisteren naar argumenten uit de streek.
6. De betrokkenheid van belanghebbenden leidt tot minder kosten voor de investeerders door een snellere doorlooptijd, bijvoorbeeld door juridische procedures vermijden.
7. De betrokkenheid van belanghebbenden helpt ons een (vertrouwens)band voor toekomstige samenwerking met de belanghebbenden in onze regio op te bouwen en versterkt het vertrouwen in het werk van onze projectorganisatie.



# Hulpmiddel 2.d

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddel 2.d: Maak met de initiatiefnemers afspraken over communicatie met de media.**

- **Handreiking communicatieplan voor bio-energie installatie**

In deze handreiking van Agentschap NL staan tips over omgang met journalisten en pers voor het opstellen van een communicatieplan bij de ontwikkeling van een

bio-energiecentrale.

[www.boschenvanrijn.nl/sites/default/files/files/anloz31\\_handreiking-bioenergiecentrales\\_Aq\\_o6.pdf](http://www.boschenvanrijn.nl/sites/default/files/files/anloz31_handreiking-bioenergiecentrales_Aq_o6.pdf)

Werk in de eerste plaats aan een duurzame zakelijke relatie met (locale) verslaggevers. Zorg dat u de belangrijkste journalisten kent en dat zij u kennen en weten te vinden. Geef hen gevraagd en ongevraagd informatie en achtergronden over bio-energie en het project. Maak hun werk gemakkelijk door kant en klare (concept-) teksten aan te leveren. Uiteraard is de pers vrij om hiervan geheel of gedeeltelijk gebruik te maken.

Stel rond iedere belangrijke openbare gebeurtenis of mijlpaal (een informatie- of discussiebijeenkomst, een excursie, de lancering van de website, een raadsbesluit, et cetera) een persbericht op waarin de belangrijkste zaken kort en duidelijk staan. Geef daarin telefoonnummers en mailadressen van contactpersonen. Maak ook een persmap met achtergrondartikelen, knipsels van artikelen in landelijke dagbladen, recente nieuwsfeiten over klimaat en duurzame energie, een lijst van webpagina's, foto's, et cetera.

Tijdens en kort na een gebeurtenis zal de pers gesprekken en interviews willen afnemen met belangrijke of opvallende personen en aanwezigen. Zorg dat er iemand beschikbaar

is om de medewerkers van de pers te begeleiden en te introduceren bij de wethouder, de projectleider, de voorzitter van de bewonersgroep en de initiatiefnemers. De pers zal vooral geïnteresseerd zijn in interessante discussiepunten, meningsverschillen, voor- en tegenstanders en hun voor- en tegenargumenten.

Emoties zijn voor de pers erg interessant. Zorg dat u hierop voorbereid bent en breng de belangrijkste voordelen van het bio-energieproject regelmatig, duidelijk en op verschillende manieren naar voren. Denk eraan dat journalisten graag korte, pakkende citaten willen horen. Het kan geen kwaad om er enkele voor te bereiden.

Schrik niet als een krantenartikel uiteindelijk een wat te negatieve toon heeft. Het is de taak van de journalistiek om eventuele weerstand en 'de andere kant van het verhaal' te beschrijven. Als een artikel al te eenzijdig is en ronduit verkeerde feiten bevat, kunt u de betreffende journalist voorstellen om later een meer gebalanceerd stuk te schrijven en hem daarbij te ondersteunen. Organiseer bijvoorbeeld een tweegesprek tussen een voorstander en een tegenstander, waarvan de journalist verslag mag doen.



# Hulpmiddelen 2.e

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.e:** Help initiatiefnemers een interactief ontwikkelproces vorm te geven met stakeholders. Leg de focus op oplossingen in wederzijdse belangen.

- **Instrumenten voor effectieve participatie**

Een toolbox met een aantal tips die naast een interactieve bijeenkomst kunnen helpen bij het betrekken van stakeholders bij een windproject. De meeste van deze voorbeelden zijn ook toepasbaar bij bio-energieprojecten.

[tools.windenergie.nl/instrumenten/](http://tools.windenergie.nl/instrumenten/)

- **Artikel Onderhandelen over windenergieproject**

Artikel over een workshop onderhandelen en conflicthantering bij windenergieprojecten.

[www.hieropgewekt.nl/sites/default/files/documents/ONDERHANDELEN%20OVER%20WINDENERGIEPROJECT%20-%20Zoeken%20naar%20achterliggende%20belangen.pdf](http://www.hieropgewekt.nl/sites/default/files/documents/ONDERHANDELEN%20OVER%20WINDENERGIEPROJECT%20-%20Zoeken%20naar%20achterliggende%20belangen.pdf)

- **Achtergrondrapport Windplan Wieringermeer**

Achtergrondrapport met voorbeelden van participatieopties bij windenergieprojecten, Berenschot, 13 juli 2011.

[http://www.windunie.nl/Documents/4\\_achtergrondrapport\\_participatieopties\\_windenergie1.pdf](http://www.windunie.nl/Documents/4_achtergrondrapport_participatieopties_windenergie1.pdf)

- **Publicatie participatiemodellen voor de Realisatie van Windenergie op Land**

Publicatie van ATOsborne in opdracht van en in samenwerking met Agentschap NL en Gemeente Almere: Participatiemodellen voor de Realisatie van Windenergie op Land. Een handreiking voor bewoners, lokale ondernemers, gemeenten en investeerders (2011).

[www.agentschapnl.nl/sites/default/files/Handreiking%20participatiemodellen%20wind%20op%20land.pdf](http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/Handreiking%20participatiemodellen%20wind%20op%20land.pdf)





# Hulpmiddelen 2.f

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.f:** Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.

- **Handboek burgerparticipatie**

Geeft antwoord op vragen als: wie zijn de stakeholders? Wat zijn de bestaande financiële participatiemodellen? Het handboek doet ook een voorstel voor een concreet financieel participatiemodel voor Friesland.

[www.duurzameenergie.org/duurzameenergie.org/data/2012\\_DEF\\_HandBoek\\_BurgerParticipatie\\_Friesland.pdf](http://www.duurzameenergie.org/duurzameenergie.org/data/2012_DEF_HandBoek_BurgerParticipatie_Friesland.pdf)

- **Tabel visievergelijking (volgende pagina)**

Om snel te zien welke potentiële conflicten tussen stakeholders er zijn en welke nieuwe kansen door stakeholders zijn benoemd, kan een tabel voor visievergelijking helpen. Hierin worden de conflicterende elementen in de visies aangegeven in **rood**. De punten van overeenstemming en kansen in **groen** en de elementen die nog niet voldoende uitgewerkt zijn (die mogelijk nog een conflict kunnen worden) staan in **blauw**. Tabel vertaald en aangevuld met fictief voorbeeld van bio-energie project.

- **Voorbeeld organisatie Duurzaam Lokaal Energie Bedrijf (DLEB)**

Voorbeeld van een organisatie van een Duurzaam Lokaal Energie Bedrijf (DLEB) dat gevormd is door de wensen van de betrokkenen in Hoonhorst.

- Beheert een collectief energie in- en verkoop contract (warmte, elektriciteit en gas)
- Verstreckt financieringen voor energiebesparende maatregelen en duurzame opwek mogelijkheden
- Organiseert inbreng van biomassa en exploiteert een houtgestookte dorps-CV installatie
- Is lokaal op de schaal van Hoonhorst (verspreidingsgebied Dorpsblad)
- Eigen lokale merknaam "DLEB" Hoonhorst en rechtsvorm (vereniging of coöperatie)
- Heeft leden en lokaal spaarsysteem
- Zelf meebepalen van beleid DLEB
- Richt zich ook op zorg, thuiswerklocatie, streekproducten, lokale economie

[www.duurzaamhoonhorst.nl](http://www.duurzaamhoonhorst.nl)



# Hulpmiddelen 2.f

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



**Hulpmiddelen 2.f:** Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.

Terug naar de tips van fase 2

Thema	Huidige situatie	Visie project manager	Visie stakeholder A	Visie stakeholders B	Visie stakeholder C	Controversie en mogelijk conflict	Kans
<b>infrastructuur</b>	Weinig vrachtwagens	10 vrachtwagens per maand		Liever geen toename van vrachtwagens	Andere route voor verkeer maken	Zonder aanpassing in situatie, weerstand verwacht	
<b>Economisch / financieel</b>	Nog geen investeerder	Één grote investeerder nodig	Burgers willen financieel deelnemen				Mogelijkheden van financiële participatie in kaart brengen
<b>Milieu en omgeving</b>	Geen stank of geluidsoverlast	Overlast is minimaal	Is bang voor stankoverlast. Wil vooraf onderzoek				Bezoek vergelijkbare projecten voor stankmeting
<b>Maatschappij</b>	Bio-energie heeft goed en groen imago	Geen problemen met burgers verwacht	Bio-energie alleen goed als het past binnen buurt			Bij aantasting leefomgeving kans op weerstand	
<b>Beleid</b>	Geen beleid rondom bio-energie	Gemeente moet bio-energie steunen		Liever wind dan bio-energie	Besparen van energie belangrijker dan opwekken		Bio-energieproject omschrijving binnen gemeentelijk beleid

Bron: <http://www.esteem-tool.eu/fileadmin/esteem-tool/docs/ESTEEMmanual.pdf>



# Hulpmiddelen 2.f

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.f:** Ondersteun initiatiefnemers bij het vertalen van ideeën, behoeften en verwachtingen van stakeholders naar concrete voorstellen.

- **Rekenmodel Business Case Wind en Burgerparticipatie**

Ontwikkeld door Agentschap NL voor projecten waarbij gemeenten initiatiefnemer zijn. Twee documenten maken het effect van verschillende vormen van burgerparticipatie op de business case van windprojecten inzichtelijk.

[www.agentschapnl.nl/onderwerp/rekenmodel-business-case-wind-en-burgerparticipatie](http://www.agentschapnl.nl/onderwerp/rekenmodel-business-case-wind-en-burgerparticipatie)

- **Praktijkvoorbeeld energieproject Biddinghuizen Windpark Kubbeweg BV**

Voorbeeld van hoe lokale belangen zijn meegenomen in het ontwerp van het energieproject van Biddinghuizen Windpark Kubbeweg BV. Bron: Verslag ervaringsreis lokale duurzame energiebedrijven van Wij Krijgen Kippen op 10 februari 2011.

[cooperatiezuid.files.wordpress.com/2011/02/reis-10-februari-2011-wij-krijgen-kippen1.pdf](http://cooperatiezuid.files.wordpress.com/2011/02/reis-10-februari-2011-wij-krijgen-kippen1.pdf)

**Gert Jan van Tilburg** is initiator van zelflevering door boeren. “Wat boeren hebben is ruimte en eigen grond, dat zijn belangrijke assets die wij ten volle willen benutten.” 12 boeren hebben samen 17 windmolens geplaatst op eigen grond. Met aanpalende landerijen of woningen was snel een regeling getroffen: zij krijgen een vast bedrag per jaar van de windmolen bv. De echte dwarsliggers waren NUON en een landelijk bekende bezwaarmaker. Zij wilden de plaatsing van windmolens verhinderen. Dat spel werd hoog gespeeld, tot aan de Raad van State en met tegenwerking bij het koppelen aan het energienet aan toe. Maar uiteindelijk heeft Windpark Kubbeweg BV de windmolens kunnen plaatsen en leveren zij ruim 80.000.000 kWh op jaarbasis. Genoeg voor de stroom van 25.000 huishoudens!



# Hulpmiddelen 2.g

## Fase 2: Verkenning of haalbaarheidsfase



Terug naar de tips van fase 2 

**Hulpmiddelen 2.g:** Adviseer initiatiefnemers bij het aanvragen van de nodige vergunningen, het doorlopen van de m.e.r.-procedure en het verlenen van de opdracht voor de MER.

- **Handreiking Milieueffectrapportage**

Webpagina van Infomil met daarop onder andere de Praktijkhandreiking Milieueffectrapportage. In deze handreiking staan tips, trucs, informatie en voorbeelden, die u verder kunnen helpen bij een milieueffectrapportage of een m.e.r.-procedure. In deze Handreiking m.e.r. zijn een aantal thema's uitgewerkt die een prominente rol spelen bij de beoordeling of een milieueffectrapportage aan de orde is en bij het opstellen ervan: m.e.r.-beoordeling, procesregie, participatie, reikwijdte en detailniveau, alternatieven en kwaliteit.

[www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/mer/handreiking-o/](http://www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/mer/handreiking-o/)

- **Wetten en regels windenergie op land**

Overzicht wet- en regelgeving voor windenergie op land, inclusief milieueffectrapportage.

[www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/wetten-en-regels-windenergie-op-land](http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/wetten-en-regels-windenergie-op-land)

- **Factsheet Vergunningen voor Biogasinstallaties**

Laat overzichtelijk zien welke vergunningen nodig zijn voor dergelijke installaties.

[groengas.nl/wp-content/uploads/2013/02/GGNL-factsheet-Vergunningen.pdf](http://groengas.nl/wp-content/uploads/2013/02/GGNL-factsheet-Vergunningen.pdf)

- **Website [www.groengas.nl](http://www.groengas.nl)**

Een informatieve site voor ontwikkelaars van bio-energieprojecten in Nederland. Hier staat onder andere een overzicht van de vergunningen en papieren die nodig zijn om een bio-energieproject te realiseren, inclusief:

- Omgevingsvergunning
- Erkenning van de nieuwe Voedsel- en Warenautoriteit
- Registratie op grond van de Meststoffenwet
- VIHB-registratie wanneer afvalstoffen worden vergist

[groengas.nl/produceren/juridisch-kader/vergunningen/](http://groengas.nl/produceren/juridisch-kader/vergunningen/)

- **Handreiking waardering Landschappelijke Effecten van Windenergie**

Helpt partijen die een MER voor een windturbinepark moeten opstellen en beoordelen. De noodzaak en methode van toetsing van de visuele effecten van windmolens op het landschap in de m.e.r. wordt belicht.

<http://www.agentschapnl.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/ruimtelijke-ontwikkeling/landschappelijke-beleving>



# Hulpmiddelen 3.a

## Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase



Terug naar de tips van fase 3 

**Hulpmiddel 3.a:** Ondersteun initiatiefnemers bij de beoordeling van projectontwerpen en de aanpak van toeleveranciers. Let op de bestaande randvoorwaarden van alle partijen.

- **Publicatie Vergunningverlening voor een vergistingsinstallatie op agrarisch bouwperceel**

Voor de meeste duurzame energieprojecten moet de gemeente een omgevingsvergunning afgeven. In de publicatie Vergunningverlening voor een vergistingsinstallatie op agrarisch bouwperceel, wordt voor kleinschalige bio-energieprojecten beschreven welke elementen hierbij een rol spelen.

[www.groengas.nl/wp-content/uploads/2017/11/Vergunningverlening-voor-een-vergistingsinstallatie-op-een-agrarisch-bouwperceel.pdf](http://www.groengas.nl/wp-content/uploads/2017/11/Vergunningverlening-voor-een-vergistingsinstallatie-op-een-agrarisch-bouwperceel.pdf)



Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase

# Hulpmiddelen 3.b

## Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase



Terug naar de tips van fase 3 

**Hulpmiddelen 3.b:** Houd regelmatig contact met initiatiefnemers en stimuleer ze om stakeholders continu up-to-date te houden.

- **Nieuwsbrief van het Windproject Wieringermeer**

[http://www.windparkwieringermeer.nl/index.php?option=com\\_content&view=section&id=1&Itemid=14](http://www.windparkwieringermeer.nl/index.php?option=com_content&view=section&id=1&Itemid=14)

- **Evenement Windweekend Wieringermeer**

Naast nieuwsbrieven en geschreven informatie kunnen ook evenementen georganiseerd worden om betrokkenen te informeren. Zie bijvoorbeeld het windweekend Wieringermeer. [http://www.windparkwieringermeer.nl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=3:admin&catid=2:tekstpaginas&Itemid=20](http://www.windparkwieringermeer.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=3:admin&catid=2:tekstpaginas&Itemid=20) en het filmpje voor een sfeerimpresie op [www.youtube.com/watch?v=jRtU18uFUio](http://www.youtube.com/watch?v=jRtU18uFUio)



# Hulpmiddelen 3.c

## Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase



[Terug naar de tips van fase 3](#)

**Hulpmiddelen 3.c** Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.

- **Publicatie Eerste hulp bij Publieksparticipatie**

In de publicatie 'Eerste hulp bij Publieksparticipatie' van de dienst Landelijk Gebied staan een aantal tips voor het omgaan met conflicten.

Vorbereiding voordat u uw tegenstander ontmoet:

1. Bereid u voor op uw ontmoeting met uw tegenstander: Denk na over uw doelstellingen en belangen, zet ze in een schema op papier, probeer helder te krijgen welke bewegingsruimte u zelf hebt in uw standpunten of maatregelen.
2. Ga boeken lezen die uw tegenstanders interessant vinden. Koop de kranten die zij lezen. Probeer hun interesses te begrijpen. Doe onderzoek naar de redenen voor hun gedrag ten opzichte van u.
3. Probeer de zorg achter de woede te ontdekken. Speel een rollenspel met uw collega: Probeer u te verplaatsen in de rol van uw tegenstander. Misschien ziet u de wereld dan door andere ogen.
4. Bedenk de tien beste grappige argumenten tegen uzelf en lach erom.

De ontmoeting met uw tegenstander:

1. Wanneer uw tegenstander zijn zienswijze aan u uitlegt, wees dan dankbaar. Luister goed. Bereid op dat moment nog geen antwoord voor.
  2. Notuleer het gesprek voor hem en voor u. Het kan u in de toekomst van pas komen als u zich de loop van het gesprek weer voor de geest haalt.
  3. Wees niet bang voor uw tegenstanders. De meesten willen wel samenwerken.
- Er is een grote kans dat u tijdens de ontmoeting met uw tegenstander ontdekt dat hij ook een mens is net als u



# Hulpmiddelen 3.c

## Fase 3: Planfase of voorbereidingsfase



[Terug naar de tips van fase 3](#)

**Hulpmiddelen 3.c: Bemiddel bij conflicten om partijen bij elkaar te brengen.**

- **Gids Excellent Onderhandelen**

De praktische gids “Excellent Onderhandelen” van Roger Fisher helpt u de best mogelijke resultaten te bereiken in iedere onderhandeling. Uitgangspunt in het boek is steeds een

oplossing die voor beide partijen optimaal is: door het probleem van mensen te scheiden komt er een win-winoplossing in zicht (zie de inhoudsopgave hieronder).

### Deel 1 - Het probleem

1. Niet onderhandelen over posities

### Deel 2 - De methode

2. Scheid de mensen van het probleem
3. Richt je op belangen niet op posities
4. Zoek naar oplossingen in wederzijds belang
5. Dring aan op objectieve criteria

### Deel 3 - Ja, maar...

6. Als de andere partij nu eens machtiger is? (Ontwikkel je BAZO -Beste Alternatief Zonder Overeenkomst)
7. Als hij nu een niet wil meedoen? (Gebruik onderhandelings-jioe-jitsoe)
8. Als hij nu eens gemene trucjes gebruikt? (Het temmen van de harde onderhandelaar)

### Deel 4 - Tien vragen over excellent onderhandelen

- Vragen over redelijkheid en over principieel onderhandelen
- Vragen over omgaan met mensen
- Vragen over tactieken
- Vragen over macht

### Deel 5 - Tot besluit

- Tot besluit
- Analytische inhoudsopgave
- Opmerkingen over het Harvard onderhandelingsproject

Bron: “Excellent Onderhandelen” van Roger Fisher





# Hulpmiddelen 4.a

## Fase 4: Realisatiefase



Terug naar de tips van fase 4 

**Hulpmiddelen 4.a:** Stimuleer projectontwikkelaars om in de realisatiefase contact te blijven houden met stakeholders. Vooral met degenen die overlast hebben van de bouw.

- **Website Windpark Noordoostpolder**

De website met onder meer actualiteiten van de realisatie Windpark Noordoostpolder met informatie over de werkzaamheden die gaan plaatsvinden en de transportroutes die worden gehanteerd.

[www.windkoepelnop.nl/actualiteiten/28/start-bouw-binnendijks--transportroutes-bekend](http://www.windkoepelnop.nl/actualiteiten/28/start-bouw-binnendijks--transportroutes-bekend)

- **Nieuwsbericht gemeente Houten**

Gemeente Houten nodigt op haar site iedereen uit om te komen kijken naar de plaatsing van windmolens op het moment dat grote hijskranen de laatste onderdelen van het nieuwe windpark Houten omhoog hijsen en in elkaar zetten.

[www.houten.nl/nieuws/artikel/1707/](http://www.houten.nl/nieuws/artikel/1707/)



Fase 4: Realisatiefase

# Hulpmiddelen 4.b

## Fase 4: Realisatiefase



Terug naar de tips van fase 4 

**Hulpmiddelen 4.b:** Help initiatiefnemers bij een feestelijk openingsmoment.

- **Praktijkvoorbeeld opening Windmolenpark Martina Cornelia**  
Voorbeeld van de opening van Windmolenpark Martina Cornelia op Goeree Overflakkee.  
[igo.nl/nieuws/actueel/artikel/5468](http://igo.nl/nieuws/actueel/artikel/5468)
- **Praktijkvoorbeeld opening windpark Maldegem**  
Voorbeeld van een feestelijk openingsweekend van Electrawinds bij windpark Maldegem in België.  
[www.groenkracht.be/nl/nieuws/n/6/electrawinds-organiseert-feestelijk-openingsweekend-windpark-maldegem](http://www.groenkracht.be/nl/nieuws/n/6/electrawinds-organiseert-feestelijk-openingsweekend-windpark-maldegem)



Dit is een publicatie van:

Agentschap NL

Croeselaan 15

Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht

T +31 (0)88 602 90 00

[www.agentschapnl.nl](http://www.agentschapnl.nl)

© Agentschap NL | oktober 2013

Publicatie-nr 2DENB1302

Deze publicatie is in opdracht van Agentschap NL samengesteld door C.F.J. Feenstra ([www.fynergy.nl](http://www.fynergy.nl)) en A.M.D. Elsen ([www.elsenmilieuadvies.nl](http://www.elsenmilieuadvies.nl))

Deze wegwijzer is opgesteld binnen het programma Duurzame Energie Nederland, het initiatief komt voort uit het programma Lokale Klimaatagenda. Bij de samenstelling is veelvuldig en dankbaar gebruik gemaakt van de kennis en ervaring van een klankbordgroep die bestaat uit vertegenwoordigers van lokale overheden.

Agentschap NL is een agentschap van het ministerie van Economische Zaken. Agentschap NL voert beleid uit voor diverse ministeries als het gaat om duurzaamheid, innovatie en internationaal. Agentschap NL is hét aanspreekpunt voor bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Voor informatie en advies, financiering, netwerken en wet- en regelgeving.

